

Yhteenveto kehitysvammahuollon päivä- ja työtoiminnan ateriamaksuista ja työosuusrahakäytännöistä
26.8.2008
Marjo Hattunen
projektisihteeri

YHTEENVETO KEHITYSVAMMAHUOLLON PÄIVÄ- JA TYÖTOIMINNAN ATERIAMAKSUISTA JA TYÖOSUUSRAHAKÄYTÄNNÖISTÄ KUUMA- KUNNISSA JA HYVINKÄÄLLÄ

1. Taustaa

Vammaispalvelujen kehittämishankkeen tavoitteena on vammaisten henkilöiden palvelujen alueellisen tasa-arvon edistäminen. Yhtenä osana kehittämistyötä selvitetään kehitysvammahuollon asiakasmaksut ja palvelujen myöntämisperusteet. Päivä- ja työtoiminnan aterioiden maksuttomuutta on kunnissa pohdittu sen jälkeen kun Uudenmaan Erityispalvelut Kuntayhtymän päivä- ja työtoiminnassa luovuttiin ateriamaksujen perimisestä asiakkailta. UEP: n palveluissa aterian hinta on laskettu päivätoimintapalvelun hintaan, jonka maksaa asiakkaan kotikunta. Osa hankekunnistakin on siirtynyt käytäntöön, jossa kunnan oma päivä- ja työtoiminta sisältää maksuttoman aterian. Kunnissa, joissa ateriamaksua peritään, kehitysvammaiset kuntalaiset voivat olla keskenäänkin eriarvoisessa asemassa riippuen siitä minkä palveluntuottajan palveluissa ovat. Tämän selvityksen sekä projekti- ja ohjausryhmän työskentelyn jälkeen kehittämishanke tekee kunnille ehdotuksen päivä- ja työtoimintaan liittyvien ateriamaksukäytäntöjen yhdenmukaistamisesta. Lainsäädäntö ei edellytä aterioiden maksuttomuutta. Yleinen käytäntö on, että päivä- ja työtoiminnan asiakkaat maksavat ruokailunsa itse. Aterioiden hinnat vaihtelevat kunnittain riippuen ateriapalvelua tuottavasta tahosta.

Tämän yhteenvetotiedot on koottu sähköpostikyselyllä, joka toimitettiin toukokuussa kuntien päivä- ja työtoiminnasta vastaaville henkilöille. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää nykyiset päivä- ja työtoiminnan ateriamaksu- ja työosuusrahakäytännöt jatkotyöskentelyä varten. Tuettu työ on jätetty selvityksen ulkopuolelle, sillä tuettu työ perustuu työsuhteeseen ja työpäivinä asiakas ei ole huoltosuhteessa työ- ja päivätoimintaan.

Pornaisten osalta tietoja ei kerätty, sillä aiemmissa selvityksissä on tullut esille, että Pornaisten kunta käyttää päivä- ja työtoiminnan osalta UEP: n ostopalveluja.

1.1 Päivä- ja työtoimintaan liittyviä määritelmiä

Päivätoiminta on useimmiten vaikeimmin vammaisille tarkoitettua viriketoimintaa. Päivätoiminnan tarkoituksena on rytmittää arkea ja ylläpitää toimintakykyä. Päivätoiminnasta voidaan maksaa ahkeruusrahaa. Henkilö voi olla mukana päivätoiminnassa omien tarpeidensa mukaan. Osa voi käydä toiminnassa viitenä päivänä viikossa ja osa harvemmin. Toimintaan osallistumisaika sovitaan aina yksilöllisesti. (Kehitysvammaliitto 2008: www.verneri.net.)

Työtoiminnaksi kutsutaan työtä, joka tehdään useimmiten työ- tai toimintakeskuksessa. Työntekijä on huoltosuhteessa toimintakeskukseen. Huoltosuhte tarkoittaa, ettei työtoiminnassa noudateta työlainsäädäntöä. Työtoimintaa määrittelee laki kehitysvammaisten erityishuollosta.

Työtoimintaa on hyvin monenlaista. Useissa työkeskuksissa on osastoja, joissa työntekijät tekevät vaihetyötä. Vaihetyö on useimmiten kokoonpanotyötä, pakkaamista tai postitusta. Osassa työkeskuksista on erikoistuneita osastoja, kuten kudontaa, muita tekstiilitöitä, puutöitä ym. Tuotteita pyritään myymään ulkopuolisille. Suomessa on myös joitakin työkeskuksia, joilla on omaa liiketoimintaa. Esimerkiksi helsinkiläisessä Aula-työkodissa on oma leipomo ja Nokian Hemptankaareissa kahvilatoimintaa.

Työtoiminnan ohella toimintakeskusten työpäivään voi kuulua liikuntaa, aikuisopiskelua tai keskusteluhetkiä tärkeistä asioista.

Yhteenveto kehitysvammahuollon päivä- ja työtoiminnan ateriainmaksuista ja työosuusrahakäytännöistä
26.8.2008
Marjo Hattunen
projektisihteeri

Työaika määräytyy kunkin työssäkäyvän henkilön omien tarpeiden ja tilanteen mukaan. Osa henkilöistä tekee viisipäiväistä viikkoa ja osa lyhennettyä työpäivää tai lyhennettyä työaika.
Henkilöille, jotka käyvät töissä työkeskuksissa, maksetaan työosuusrahaa. (Kehitysvammaliitto: www.verneri.net)

Avotyötoiminnalla tarkoitetaan työtä, jota tehdään tavallisella työpaikalla. Avotyötoiminnasta ja tuesta työtoiminnasta ei makseta palkkaa vaan työosuusrahaa. Työntekijä on huoltosuhteessa työ- tai toimintakeskukseen. Työnantaja maksaa useimmiten työstä korvauksen työkeskukselle. Työosuusrahan työntekijälle maksaa työ- tai päivätoimintakeskus. Työosuusrahan määrää ei ole määriteltä laissa (paitsi veroton enimmäismäärä tuloverolaissa). Työosuusrahan määrä perustuu työkeskuksen ja työkeskusta ylläpitävän organisaation harkintaan. Työntekijä voi ansaita 12 euroa päivässä verottomana (2006). Jos henkilö ansaitsee enemmän kuin 12 euroa, täytyy hänen hankkia verokortti. Verokortissa lasketaan yhteen niin tulot kuin sosiaalietuudet, ja myös mahdollinen työkyvyttömyyseläke. Työaika sovitaan työnantajan, työkeskuksen henkilökunnan ja työntekijän kesken. Työaika määräytyy useimmiten työntekijän voimavarojen ja työnantajan tarpeen mukaan. Työntekijä voi olla osan viikosta töissä tavallisella työpaikalla ja osan toimintakeskuksessa. (Kehitysvammaliitto 2008: www.verneri.net)

Tuettu työllistyminen tarkoittaa lähinnä erityistä tukea tarvitsevien työllistymistä tavallisille työpaikoille työvalmentajien avulla. Tuettu työllistyminen perustuu työntekijän ja työnantajan väliseen työsopimukseen. Erityistä tuetussa työssä on se, että työntekijää tukee ja ohjaa työ- tai työhön valmentaja. Tuesta työstä maksetaan palkkaa. Työvalmentajia on nykyisin monissa työ- ja toimintakeskuksissa. Usein kehitysvammaiset henkilöt ovat osan viikkoa toimintakeskuksessa ja osan palkkatyössä. (Kehitysvammaliitto 2008: www.verneri.net.)

2. Päivä- ja työtoiminnan ateriainmaksukäytäntöjen nykytilanne

2.1 Päivätoiminnan ateriainmaksut

Vastausten perusteella voidaan todeta, että kehitysvammahuollon päivätoiminnassa ateriat ovat maksuttomia kaikissa muissa kunnissa paitsi Nurmijärvellä. Nurmijärveläinen päivätoiminnan asiakas maksaa ateriastaan 6€ / ateria vuonna 2008. Maksuttomuus toteutuu Hyvinkäällä sitä kautta, että päivätoiminta ostetaan palveluntuottajilta, joilta ostettuun palveluun sisältyy asiakkaalle maksuton ateria. Näin ollen kunta maksaa asiakkaiden ruokailun osana päivätoimintapalvelun hintaa. Nurmijärvellä päivätoiminta tuotetaan kunnan omana palveluna joitakin yksittäisiä erityispalveluja tarvitsevia asiakkaita lukuun ottamatta. Järvenpää, Mäntsälä ja Tuusula ovat linjanneet päivätoiminnan ateriat kokonaisuudessaan maksuttomiksi. Keravalla ei työkeskuspalveluja jaotella päivä- ja työtoimintaan, työkeskus järjestää palveluja vajaatyökykyisille kuntalaisille yksilöllisen tarpeen mukaan. Asiakkaalle järjestettävän palvelun tarve/ määrä ei vaikuta ateriainmaksuun mitenkään, kaikki työkeskuksessa ruokailevat asiakkaat maksavat saman hinnan ruokailustaan. Ateriainmaksusta päätetään asiakkaan kuntoutuksen suunnittelun yhteydessä tapauskohtaisesti, asiakas voi myös syödä omia eväitä työkeskuksessa tai ruokailla muualla kuin työkeskuksessa vastaten ateriointikustannuksista itse. Maksuttomuus voi toteutua myös Keravalla siten että työkeskuspalvelu ostetaan palveluntuottajalta, joilla ostettuun palveluun sisältyy asiakkaalle maksuton ateria.

Yhteenveto kehitysvammahuollon päivä- ja työtoiminnan ateriamaksuista ja työosuusrahakäytännöistä
26.8.2008
Marjo Hattunen
projektisihteeri

2.2 Työtoiminnan ateriamaksut

Vastausten perusteella voidaan todeta, että kehitysvammahuollon työtoiminnan asiakkaille ateriat ovat maksuttomia Järvenpäässä, Mäntsälässä ja Tuusulassa. Kehitysvammahuollon työtoiminnan asiakkaat maksavat v. 2008 aterioistaan Hyvinkäällä 3,80€/ ateria, Keravalla 3,50€ /ateria ja Nurmijärvellä 6€/ateria.

2.3 Avotyön ateriamaksut

Vastausten perusteella voidaan todeta, että avotyötä tekeville ateriat ovat aina maksuttomia Järvenpäässä ja Mäntsälässä. Mäntsälässä ateriahinnan maksaa joko työnantaja tai kunta. Järvenpäässä avotyöntekijät voivat ruokailla työ- ja toimintakeskuksessa, mikäli se ei ole mahdollista, he saavat asiakasaterian hinnan mukaisen korvauksen.

Keravallakin avotyöntekijöiden ateriat ovat maksuttomia, maksuttomuus perustuu siihen, että työnantajat ovat suostuneet tarjoamaan ateriat. Mikäli avotyön asiakas ruokailee työkeskuksessa maksaa hän siitä Keravalla kuten muutkin asiakkaat.

Nurmijärvellä osa avotyötä tekevästä maksaa ateriansa itse ja osalle, kunnan omissa yksiköissä työskenteleville, ruoka kuuluu luontaisetuna eli aterian hinta lasketaan työosuusrahaan.

Tuusulassa osa avotyötä tekevästä maksaa ateriansa itse ja osalle ruoka kuuluu luontaisetuna eli aterian hinta lasketaan työosuusrahaan.

3. Päivä- ja työtoiminnan työosuusrahakäytännöt

Päivä- ja työtoiminnan vastuuhenkilöiden tapaamisessa 19.8.2008 keskusteltiin siitä, että nykyisin kunnan omissa päivä- ja työtoiminnan yksiköissä ei enää niin selkeästi erotella ketkä ovat päivätoiminnan ja ketkä työtoiminnan asiakkaita. Raja työ- ja päivätoiminnan välillä on häilyvä. Toiminta koostuu erilaisista sisällöistä, joissa osassa on enemmän toimintakykyä ylläpitävää toimintaa ja osassa valmentavaa tai työtoimintaa. Päivätoiminnan sijaan arkikielessä puhutaan "enemmän ohjausta ja tukea tarvitsevista asiakkaista".

3.1 Päivätoiminnan työosuusrahat

Kyselyyn vastanneista kunnista ainoastaan Järvenpäässä maksetaan päivätoimintaan osallistumisesta työosuusrahaa. Alle 4 tuntia kestävästä osallistumisesta saa toimintaan kuuluvan lounaan ja yli 4 tuntia kestävästä osallistumisesta saa lounaan lisäksi 2 €/päivä.

3.2 Työtoiminnan työosuusrahat

Työtoimintaan osallistuvilla maksetun työosuusrahan suuruus vaihtelee kunnittain kts. Liite 1 Taulukot / Taulukko 2, työosuusrahat

3.3 Avotyön työosuusrahat

Avotyöstä maksetun työosuusrahan suuruus vaihtelee kunnittain kts. Liite 1 Taulukot / Taulukko 2, työosuusrahat

3.4 Työosuusrahojen määräytymisperusteet

Työosuusrahaan liittyviä kattavia, kirjallisia myöntämisperusteita tai ohjeita ei kunnissa ole tehty. Työosuusrahojen myöntämisperusteet ovat muotoutuneet käytännöiksi, jotka ovat päivä- ja työtoiminnan työntekijöiden tiedossa.

Vaikuttaa siltä, että työosuusrahojen maksamiseen on muodostunut kaksi erilaista linjausta.

Hyvinkäällä, Keravalla ja Nurmijärvellä asiakkaan saaman työosuusrahan suuruus määräytyy sekä työtoiminnassa että avotyössä työtehtävän vaativuuden ja asiakkaan työpanoksen mukaan. Näin ollen työosuusrahan suuruus on välillisesti sidoksissa asiakkaan yksilölliseen toimintakykyyn. Asiakkaan toimintakyky vaikuttaa siihen, millaiset toimintaedellytykset hänellä on suoritua erilaisista työtehtävistä

Yhteenveto kehitysvammahuollon päivä- ja työtoiminnan ateriamaksuista ja työosuusrahakäytännöistä
26.8.2008
Marjo Hattunen
projektisihteeri

tä. Työpanoksen perusteella maksetun työosuusrahan tavoitteena on kannustaa ja palkita asiakkaita kuten työelämässä yleensäkin. Työtoiminnassa alihankintatöiden hoitaminen edellyttääkin asiakkailta todellista työpanosta ja sitoutumista. Myös avotyöpaikassa työskentely vaatii asiakkailta monenlaisia taitoja ja työntekijän roolin hallintaa. Alihankintatöitä tekemällä työtoimintaan saadaan tuloja, joita voidaan jakaa työosuusrahana.

Osallistumisesta maksaminen perustuu ajatukseen siitä, että kaikki asiakkaat ovat tasavertaisia keskenään riippumatta toiminta- ja työkykyyn liittyvistä yksilöllisistä rajoitteista.

Järvenpäässä, Mäntsälässä ja Tuusulassa työosuusrahan maksaminen perustuu pääosin siihen, että kaikille maksetaan saman verran toimintaan osallistumisesta ei työsuorituksesta. Tässä käytännössä peruslähtökohtana on se, että päivä- ja työtoiminta on sosiaalipalvelua, jossa kaikkien asiakkaiden tulee olla saada tasavertaista kohtelua.

Osa näistäkin kunnista vastasi, että joistakin tehtävistä ja avotyöstä, voidaan maksaa enemmän työosuusrahaa kuin muille toimintaan osallistuville.

4. Ateriamaksujen ja työosuusrahojen suhde toisiinsa

4.1 Hyvinkää

Hyvinkäällä työosuusraha ja ateriamaksu liittyvät kiinteästi toisiinsa. Työosuusrahan minimi on työtoiminnassa 3,80€/päivä, joka on sama kuin aterian hinta. Näin ollen asiakkaille ei aiheudu kustannuksia työtoiminnassa käymisestä. Kun ateriamaksu nousee, nostetaan myös työosuusrahaa.

4.2 Järvenpää

Järvenpäässä lounas sisältyy päivä- ja työtoimintaan ja sen rahallinen arvo lasketaan osaksi asiakkaille maksettavaa kannustusrahaa.

Alle 4 tuntia kestävästä osallistumisesta saa lounaan, jonka arvo on 5 € vuonna 2008.

Yli 4 tuntia kestävästä toimintaan osallistumisesta asiakas saa lounaan lisäksi 2 € päivässä kannustusrahaa. Asiakkaan toimiessa vastuuhenkilönä (opastaa ja näyttää muille mm. työvaiheita alihankinnassa ja siivouksessa) hän saa lounaan lisäksi 4 € päivässä kannustusrahaa. Avotyössä asiakas saa sen rahallisen arvon, mikäli ruokailua ei pystytä järjestämään avotyöpaikassa tai työharjoittelupaikassa. Kun Järvenpäässä päädyttiin siihen, että lounas sisältyy toimintaan ja sen rahallinen arvo lasketaan osaksi kannustusrahaa, tarkistettiin päätöstä tehtäessä, ettei asiakkaiden kannustusraha laskenut , ns. käteen jäävä raha tietysti pieneni.

4.3 Kerava

Keravalla ateriamaksut ja työosuusraha eivät liity toisiinsa.

4.4 Mäntsälä

Mäntsälässä ateriamaksut ja työosuusraha eivät liity toisiinsa.

4.5 Nurmijärvi

Nurmijärvellä avotyössä ruoka lasketaan osana palkkaa, koska Tuloverolain § 92 mukaan veronalaista tuloa ei ole työ- ja päivätoiminnasta maksettu keskimääräinen päivää kohden enintään 12€ suuruinen toiminta- tai muun niminen avustus.

4.6 Tuusula

Tuusulassa ateriamaksut ja työosuusraha eivät liity toisiinsa päivä- ja työtoiminnassa. Avotyössä osalla asiakkaista ateria sisältyy työosuusrahaan ja osalla ei.